

Nr 31.

Bevillningsutskottets betänkande i anledning av väckta motioner om beredande av möjlighet till dispens i vissa fall från erläggande av investeringsavgift.

Till bevillningsutskottet ha hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) motionen I: 347 av herr *Lundqvist* m. fl., vari hemstälts, att riksdagen ville besluta sådant tillägg till förordningen om investeringsavgift, att Kungl. Maj:t erhåller i motionen angiven dispensrätt, samt att vederbörande utskott ville utarbeta förslag till härför erforderlig komplettering av förordningens text; samt

2) motionen II: 457 av herr *Kollberg*, vari hemstälts, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att, om synnerliga skäl därtill föranleda, medgiva befrielse från skyldighet att erlægga investeringsavgift för sådan investering i fastighet för vars utförande byggnadstillstånd sökts före den 1 juli 1951, samt, därest detta yrkande icke skulle bifallas, i andra hand, att riksdagen måtte bevilja Aktiebolaget Wahlén & Block i Stockholm befrielse från skyldighet att erlægga investeringsavgift för bolagets investeringar i fastigheten Vallingatan 20—22 i Stockholm enligt det byggnadstillstånd, som bolaget erhållit genom Kungl. Maj:ts beslut den 7 september 1951.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för de i motionerna framställda yrkandena, får utskottet, i den mån redogörelse härför ej lämnas i det följande, hänvisa till motionerna.

Enligt den av riksdagen vid 1951 års höstsession antagna förordningen om särskild avgift vid vissa investeringar (investeringsavgift), nr 794, utgår sådan avgift med 12 procent av kostnaden för vissa avgiftspliktiga investeringar inom förvärvskällorna jordbruksfastighet, annan fastighet och rörelse. Inom förvärvskällan rörelse utgår investeringsavgift vid investeringar i byggnader i rörelsen samt vidare för investeringar i maskiner och andra för stadigvarande bruk i rörelsen avsedda inventarier, som ha en varaktighetstid av minst tre år. I fråga om förvärvskällan annan fastighet uttages investeringsavgift vid investering i byggnad eller i fasta maskiner av minst tre års varaktighetstid, under förutsättning bl. a. att fastigheten är upplåten till användning i rörelse. Beträffande förvärvskällan jordbruksfastighet skall avgift uttagas vid investeringar i ekonomibyggnader samt i maskiner och andra döda inventarier med en varaktighetstid av minst tre år. Till avgiftspliktig investering i nämnda förvärvskällor hänföras ny-, till- och ombyggnad, reparation och underhåll av byggnad, nyuppsättning och ersättningsanskaff-

ning av inventarier samt förbättringsåtgärder utöver normalt underhåll å inventarier. När det gäller investeringar inom förvärvskällan rörelse äro även grundförbättring å fastighet och i vissa fall köp av byggnad att hänföra till avgiftspliktiga investeringar. Vissa undantag och modifikationer äro stadgade i olika hänseenden. Vidare äger varje avgiftsskyldig avräkna ett avgiftsfritt bottenbelopp av som regel 10 000 kronor. Förordningen trädde i kraft den 1 januari 1952 och avser investeringar under beskattningsåren 1952 och 1953. I övergångsbestämmelserna stadgas bl. a., att till avgiftspliktig investering icke hänföres sådan investering i fastighet, för vars utförande byggnadstillstånd meddelats före den 1 juli 1951. Några bestämmelser om dispens från erläggande av investeringsavgift ha icke meddelats.

I de vid 1951 års riksdag i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 220 med förslag till ifrågavarande förordning väckta likalydande motionerna I: 533 (av herr Ebbe Ohlsson) och II: 673 (av herr Nilsson i Svalöv) hemställdes om sådan ändring i det framlagda förslaget, att riksskattenämnden måtte tillerkännas rätt att, då så ur allmän synpunkt funnes påkallat eller synnerliga skäl eljest förelåge, meddela befrielse från skyldighet att erlægga investeringsavgift eller förordna om restitution av erlagd sådan avgift. I den i anledning av samma proposition väckta motionen I: 526 (av herr Lundqvist m. fl.) hemställdes, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att, när det gällde sådan flyttning eller nyetablering av rörelse som skedde av lokaliseringsskäl, medgiva befrielse från investeringsavgift bl. a. i fråga om ny- eller ombyggnad av fastighet. I sitt av riksdagen godkända betänkande nr 65 tillstyrkte 1951 års bevillningsutskott bifall till propositionen med vissa ändringar, därvid utskottet avstyrkte förenämnda motionsvis framförda yrkanden. I betänkandet anförde utskottet i anledning av motionen I: 526 följande.

Utskottet delar visserligen motionärernas uppfattning, att det i och för sig mången gång kan vara ett samhälleligt intresse att icke försvåra utan tvärtom stödja av lokaliseringsskäl betingade omflyttningar eller nyetableringar. Utskottet måste likväl ställa sig avvisande till det framställda yrkandet. Även i detta fall gäller nämligen att nyssnämnda önskemål måste vägas mot hela den ifrågasatta lagstiftningens syfte att genom generell verkande bestämmelser framtvunga en prövning ur ekonomisk synpunkt, huruvida den ifrågasatta investeringen även med beaktande av investeringsavgiften bör omedelbart komma till stånd eller om densamma för en kortare tid bör uppskjutas. När utskottet för egen del avstyrkt motionärernas förslag, har det alltså icke berott på någon underskattning av det samhällliga intresset av investeringar av antytt slag utan av hänsyn till önskvärldheten att icke genombryta den linje, som går igen i hela den föreslagna lagstiftningen, nämligen att uppställa generell verkande bestämmelser av investeringsbegränsande karaktär. Utskottet har även haft att se motionärernas förslag från en mera vidsträckt synvinkel och därvid funnit att lika goda skäl som de, vilka motionärerna anført, skulle kunna åberopas till förmån för en rad andra undantagsbestämmelser beträffande ur samhällets eller den enskildes synpunkt önskvärda investeringar. Uppställdes sådana undantagsregler, skulle emellertid lagstiftningens effekt lätt nog äventyras samtidigt som bestämmelsernas tillämpning skulle i hög grad kompliceras.

Av innehållet i de förevarande motionerna må här återgivas följande.

Till stöd för det i m o t i o n e n I: 347 framförda yrkandet har anförts, att småföretagens verkstadsbestånd under en följd av år blivit alltmer försämrat och att betydande saneringsåtgärder krävdes — särskilt inom äldre tätbebyggda samhällen — därest effektiv drift och gott produktionsresultat skulle kunna bibehållas och höjas. För dylika — i de flesta fall av vissa statliga och kommunala myndigheter beordrade — saneringsarbeten komme investeringsavgiften att medföra en kostnadsökning, som med säkerhet komme att omöjliggöra dessa ur samhällssynpunkt nödvändiga åtgärder, samt dessutom en kostnadsökning, vilken måste slå igenom i priset på färdiga varor och tjänster.

Som ett belysande exempel finge anföras följande byggnadsprojekt inom Solna stad. Under medverkan av Solna hantverksförening och Solna stad hade uppgjorts preliminärritningar för ett hantverkshus i kv. Tömmen i stadsdelen Hagalund och intill Hagalunds järnvägsstation. För ett hantverkshus därstädes hade bildats en bostadsrättsförening, vars styrelse för närvarande utgjordes av ombud för hantverksföreningen och staden. Ansökan om byggnadstillstånd hade ingivits den 21 november 1950. Byggnadstillstånd hade medgivits av Kungl. Maj:t den 21 december 1951 och byggandet av fastigheten beräknades kunna påbörjas den 1 april 1952. Den beräknade byggnadskostnaden, anpassad till dagens priser, uppginge till 2,4 miljoner kronor. Med denna byggnadskostnad beräknades lokalkostnaden uppgå till ca 32 kronor per m². Denna kostnad komme att utgå i form av hyror. Härutöver tillkomme en kontantinsats, utgörande s. k. grundavgift, som enligt gällande bestämmelser skulle motsvara 5 % av byggnadskostnaden eller i medeltal 18 kronor per m². Förutom denna normala insats utginge numera investeringsavgift i form av kontantutlägg, som skulle erläggas av blivande hyresgäst i samband med byggnadens färdigställande och som beräknats komma att utgöra 45 kronor per m² lokalyta. Den beräknade kostnaden för exempelvis en lokalyta utgörande 100 m² komme sålunda, om investeringsavgiften utginge, att uppgå till 4 500 kronor eller sammanlagt med ovan angiven grundavgift till ett belopp av 6 300 kronor. Vad här anförts torde vara tillräckligt för att styrka, att investeringsavgiften i detta fall medförde mycket ofördelaktiga verkningar. Ett utnyttjande av nu lämnat tillstånd komme under alla förhållanden att medföra väsentligt höjda byggnadskostnader, vilka för de kategorier företagare det här gällde betydde stora ekonomiska svårigheter. Starka billighetskäl talade således för att investeringsavgiften i detta fall efterskänktes.

Enligt 1 § förordningen om investeringsavgift frikallades från avgiftsskyldighet aktiebolag eller ekonomisk förening, vari kommun ägde mer än nio tiondelar av aktie- eller andelskapitalet. Detta villkor uppfylldes uppenbarligen icke i detta fall. Av ovan lämnad redogörelse framginge å andra sidan, att byggnadsföretaget, för vilket bildats en bostadsrättsförening, planerats och leddes under direkt medverkan av Solna stad, som enligt uppgift även gått i borgen för 25 % av de totala byggnadskostnaderna.

Vad i motionen anförts visade med all önskvärd tydlighet, hur angeläget det vore, att möjlighet till dispens från investeringsförordningens bestämmelser skapades, så att Kungl. Maj:t kunde, efter prövning i varje särskilt fall, medgiva befrielse från investeringsavgift åtminstone när det gällde sådana investeringsbehov för hantverket och småindustrien, som vore föranledda av sanerings- eller lokaliseringsskäl.

I motionen II:457 har erinrats om att i övergångsbestämmelserna till förordningen om investeringsavgift stadgades, att till avgiftspliktig investering icke skulle hänföras sådan investering i fastighet, för vars utförande byggnadstillstånd meddelats före den 1 juli 1951. Denna bestämmelse hade funnits i något annorlunda form i det sakkunnigförslag, som låge till grund för den i ämnet avlåtna propositionen. Förslaget hade föranlett erinringar från flera näringsorganisationer, vilka bl. a. framhållit att bestämmelsen komme att verka slumpvis och orättvist. Yrkande hade framförts om att tidpunkten för ingivande till vederbörande myndighet av ansökan om byggnadstillstånd skulle vara avgörande för om avgift skulle uttagas eller icke. Riksdagen hade emellertid i enlighet med propositionen beslutat att dagen för byggnadstillståndets meddelande skulle vara utslagsgivande. Förordningen medgäva icke rätt för Kungl. Maj:t eller underlydande myndighet att bevilja undantag från bestämmelsen.

Till motionärens kännedom hade kommit ett fall, som enligt hans mening visade, att dispensmöjlighet borde beredas. I skrivelse till arbetsmarknadsstyrelsen den 24 maj 1950 hade Aktiebolaget Wahlén & Block i Stockholm anhållit om tillstånd att ombygga fastigheten Vallingatan 20—22 i Stockholm. Nämda fastighet skulle av bolaget användas för bedrivande av bolagets grosshandelsrörelse. Sedan bolagets ansökan tillstyrkts av arbetsnämnden i Stockholm samt i vederbörlig ordning granskats och prövats av arbetsmarknadsstyrelsen, hade densamma uppförts på styrelsens föredragningslista till byggnadsberedningens sammanträde den 8 maj 1951. Enligt vad motionären inhämtat skulle ansökningen därvid ha tillstyrkts av arbetsmarknadsstyrelsen.

Några månader dessförinnan hade emellertid Stockholms stad trätt i förbindelse med bolaget med hemställan att få köpa berörda fastighet, varvid ställdes i utsikt att bolaget såsom kompensation skulle erhålla annan fastighet eller annan byggnadstomt med erforderligt byggnadstillstånd för ny fastighet. Detta erbjudande hade dock avböjts av bolaget, som önskat följa sina planer på ombyggnad av fastigheten Vallingatan 20—22.

På framställning av staden hade bolagets ansökan om byggnadstillstånd bordlagts vid byggnadsberedningens sammanträde den 8 maj. Motiveringen härför hade varit att staden borde beredas tillfälle att ånyo förhandla med bolaget. Bolaget hade icke haft något som helst intresse av att vidare förhandla med staden, och fortsatta förhandlingar mellan staden och bolaget hade ej lett till något resultat, varför ansökningen ånyo upptagits å föredragningslistan till byggnadsberedningens sammanträde den 19 juni 1951.

På grund av den inträdda försämringen i arbetskraftssituationen i Stockholm hade emellertid ansökningen bordlagts även vid detta sammanträde tillika med övriga ansökningar om byggnadstillstånd i Stockholm. Först å det närmast därpå följande sammanträdet med byggnadsberedningen, den 4 september 1951, hade ansökningen upptagits till prövning, och den 7 i samma månad hade Kungl. Maj:t meddelat det begärda tillståndet.

Enligt bestämmelserna i förordningen om investeringsavgift komme bolaget att för dessa ombyggnadsarbeten påföras en investeringsavgift å mellan 150 000 och 200 000 kronor. Detta syntes motionären icke med rättvisan överensstämmande. Om Stockholms stad icke hade för att tillgodose vissa av sina intressen påyrkat bordläggning av bolagets ansökan, skulle byggnadstillstånd ha beviljats i maj 1951 och bolaget icke drabbats av investeringsavgift. Samtliga förutsättningar för tillståndets beviljande hade förelegat redan vid byggnadsberedningens sammanträde den 8 maj 1951. Då det måste anses uppenbart obilligt att bolaget i detta fall påfördes investeringsavgift borde enligt motionärens mening åtgärder vidtagas för att bolaget måtte kunna befrias från skyldighet att erlägga avgiften. Även om det nu ifrågavarande fallet måste anses vara mycket säreget och motionären icke ägde kännedom om något parallellfall, funne motionären det motiverat, att riksdagen lämnade Kungl. Maj:t ett allmänt bemyndigande att, om synnerliga skäl därtill föranledde, medgiva befrielse från skyldighet att erlägga investeringsavgift eller bevilja restitution av redan erlagd avgift i fråga om sådan investering i fastighet, för vars utförande byggnadstillstånd söktes före den 1 juli 1951. Skulle riksdagen icke finna, att det av motionären återgivna fallet gäve anledning till ett dylikt allmänt bemyndigande, syntes i varje fall skäligheten bjuda, att riksdagen genom särskilt beslut beviljade Aktiebolaget Wahlén & Block befrielse från skyldighet att erlägga investeringsavgift för ovannämnda investering i fastigheten Vallingatan 20—22.

Utskottet. De förevarande motionerna beröra den år 1951 av riksdagen antagna förordningen om särskild avgift vid vissa investeringar (investeringsavgift). Enligt förordningen, vars giltighetstid omfattar beskattningsåren 1952 och 1953, skall investeringsavgift utgå för vissa investeringar bland annat i byggnader avsedda att användas för jordbruksdrift eller i rörelse. Till avgiftspliktig investering hänföras icke sådana investeringar i fastighet, för vars utförande byggnadstillstånd meddelats före den 1 juli 1951, därvid med byggnadstillstånd avses annat tillstånd än sådant som lämnats för fortlopande reparations- och underhållsarbeten.

I motionen I: 347 (av herr Lundqvist m. fl.) har hemställts, att riksdagen måtte besluta sådant tillägg till förordningen om investeringsavgift att Kungl. Maj:t erhåller rätt att medgiva befrielse från avgift i fråga om investering för hantverk och småindustri, där investeringen föranletts av sanerings- eller lokaliseringsskäl. Motionärerna ha därvid framhållit, att småföretagens verkstadsbestånd under en följd av år blivit alltmer försäm-

rat. Betydande saneringsåtgärder krävdes, därest effektiv drift och gott produktionsresultat skulle kunna möjliggöras. För dylika — i de flesta fall av vissa statliga och kommunala myndigheter beordrade — saneringsarbeten komme avgiften att medföra en kostnadsökning, som enligt motionärernas mening med säkerhet komme att omöjliggöra dessa ur samhällsynpunkt nödvändiga åtgärder. Såsom exempel ville motionärerna nämna ett planerat hantverkshus i Solna stad.

Yrkande om införande av rätt för Kungl. Maj:t att medgiva viss dispens har framförts jämväl i motionen II: 457 (av herr Kollberg). I motionen har hemställts, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att, om synnerliga skäl därtill föranleda, medgiva befrielse från skyldighet att erlægga investeringsavgift för sådan investering i fastighet, för vars utförande byggnadstillstånd sökts före den 1 juli 1951. Därest detta yrkande icke skulle vinna riksdagens bifall har motionären hemställt, att riksdagen måtte bevilja Aktiebolaget Wahlén & Block i Stockholm befrielse från skyldighet att erlægga investeringsavgift för bolagets investeringar i fastigheten Vallingatan 20—22 i Stockholm enligt det byggnadstillstånd, som bolaget erhållit genom Kungl. Maj:ts beslut den 7 september 1951. För omständigheterna kring meddelandet av byggnadstillståndet för nämnda aktiebolag har redogörelse lämnats i motionen.

Utskottet får i anledning av de förevarande motionerna först erinra om det med förordningen om investeringsavgift avsedda syftet. Såsom framhölls vid tillkomsten av lagstiftningen borde tyngdpunkten i den ekonomiska politiken vara förlagd till strävandena att begränsa de inflationistiska verkningarna inom företagarsektorn och därigenom bland annat hejda expansionstendenserna i fråga om investeringsverksamheten. Med förordningen om investeringsavgift åsyftas, att den, som avser att göra en avgiftsbelagd investering, skall bedöma lönsamheten och lämpligheten av densamma från synpunkten att han i den direkta investeringskostnaden måste, under tiden för bestämmelsernas giltighetstid, inräkna den på investeringen belöpande avgiften. Avsikten med investeringsavgiften är således att uppnå en kostnadsökande effekt, som i huvudsak är av samma innebörd som en allmän räntehöjning och som medför en utgallring eller ett uppskjutande av mindre räntabla investeringar. Mot bakgrunden av det anförda synes det utskottet konsekvent, att bestämmelser om dispens icke ansetts böra intagas i förordningen om investeringsavgift.

Vad angår yrkandet i motionen I: 347 må erinras om att ett yrkande av delvis samma innebörd motionsvis framfördes i anledning av proposition nr 220 till föregående års riksdag med förslag till förordning om investeringsavgift. I sitt av riksdagen godkända betänkande nr 65 framhöll 1951 års bevillningsutskott, att det i och för sig mången gång kunde vara ett samhällsligt intresse att icke försvåra utan tvärtom stödja av lokaliseringsskäl betingade omflyttningar eller nyetableringar. Bevillningsutskottet avstyrkte emellertid det framförda yrkandet med hänsyn till önskvärdheten att icke genombryta den linje, som ginge igenom den föreslagna lagstiftningen, näm-

ligen att uppställa generellt verkande bestämmelser av investeringsbegränsande karaktär.

Utskottet anser, att de av 1951 års bevillningsutskott framförda synpunkterna alltjämt äga giltighet. Utskottet underskattar ingalunda det samhällsliga intresset av investeringar av den art, varom i motionen I: 347 är fråga, men anser att, därest det med investeringsavgiften avsedda syftet skall kunna uppnås, lagstiftningen måste — såsom även skett — ha en såvitt möjligt generell utformning. Ett dispensinstitut utformat på sätt yrkas i motionen I: 347 skulle — hur snävt detsamma än utformades — medföra att avgiftens effekt försvagades. Utskottet finner sig med hänsyn till berörda skäl icke kunna tillstyrka motionen I: 347.

De ovan anförda synpunkterna äro enligt utskottets mening jämväl avgörande för ställningstagandet till det i motionen II: 457 framförda yrkandet om viss dispensmöjlighet i fråga om investering i fastighet, för vars utförande byggnadstillstånd söktes före den 1 juli 1951. Utskottet avstyrker fördenskull sistnämnda motion i denna del.

I motionen II: 457 har såsom ett alternativt yrkande hemställts om befrielse för Aktiebolaget Wahlén & Block för visst byggnadsföretag. Såsom framgår av motionen föreligga i detta fall särskilda omständigheter, vilka enligt utskottets mening, därest ett dispensinstitut av den innebörd, som yrkas i motionen, funnes, borde medföra befrielse från avgiftsplikt. Enligt vad utskottet under hand inhämtat från arbetsmarknadsstyrelsen ha under sista halvåret 1951 centralt och lokalt beviljats byggnadstillstånd bland annat för följande ändamål och i härefter nämnda antal fall, nämligen industribyggnader 1 641, byggnader för samfärdsel 1 414 samt byggnader för handel 962. Huruvida i något eller några av dessa fall föreligga omständigheter av ömmande natur är icke möjligt för utskottet att uttala sig om; ett sådant uttalande skulle förutsätta en genomgång av samtliga ärenden, vilket icke låter sig göra. Med hänsyn härtill och då utskottet hyser allvarliga betänkligheter mot att tillstyrka befrielse i ett enskilt fall samtidigt som utskottet avstyrker yrkande om en mera generell dispens anser sig utskottet icke kunna tillstyrka bifall till nu ifrågavarande yrkande.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

1) att motionen I: 347 av herr Lundqvist m. fl. om beredande av möjlighet till dispens i vissa fall från erläggande av investeringsavgift icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

2) att motionen II: 457 av herr Kollberg om beredande av möjlighet till dispens i vissa fall från erläggande av investeringsavgift icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 6 maj 1952.

På bevillningsutskottets vägnar:

FILIP KRISTENSSON.

Närvarande:

från första kammaren: herrar Sjödahl, Franzon, Petré, Velander, Niklasson, Einar Eriksson, Damström, Werner, Rune Johansson och Magnusson; samt

från andra kammaren: herrar Olsson i Gävle*, Orgård, Persson i Svensköp, Nilsson i Kristinehamn*, Sjölin, Gunnarsson, Vigelsbo, Kärrlander, Henriksson och Nilsson i Svalöv.

* Icke närvarit vid justering av betänkandet.

Reservation

av herrar *Petré, Velander, Magnusson, Persson* i Svensköp, *Sjölin, Gunnarsson* och *Nilsson* i Svalöv, vilka under hänvisning till innehållet av motionerna I: 347 av herr Lundqvist m. fl. och II: 457 av herr Kollberg ansett, att utskottet bort hemställa,

»att riksdagen måtte antaga följande tillägg till 5 § förordningen den 14 december 1951 om särskild avgift vid vissa investeringar (investeringsavgift), nr 794:

Befrielse från skyldighet att erlægga investeringsavgift må, om synnerliga skäl därtill föranleda, medgivas i fråga om

a) investering i fastighet, för vars utförande byggnadstillstånd sökts före den 1 juli 1951, samt

b) investering för hantverk och småindustri, då investeringen tillkommit av sanerings- eller lokaliseringsskäl.

Frågor om befrielse, som här avses, ankomma på Kungl. Maj:ts prövning.»